

036 [Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung']

Vooraf

Twee publicaties zijn gevonden met dezelfde titel, weliswaar één in het Nederlands en één in het Duits. De titels zijn respectievelijk: *De schilderkunst en haar praktische 'realiseering'* en *Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'*.

De schilderkunst en haar praktische 'realiseering' is gepubliceerd in april 1938¹, maar is in de publicatie gedateerd: 'Dec. '25'. *Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'* verscheen in 1926², maar is niet gedateerd in de publicatie. Van beide teksten zijn geen manuscripten of typoscripten gevonden en zijn alleen door publicatie bekend.

De Duitse tekst is langer dan de Nederlandse. In feite is er dus sprake van twee verschillende teksten. Reden om beide teksten in dit corpus op te nemen. De Nederlandse tekst wordt gepresenteerd als [033], de Duitse als [036].

Bron

De enige bron van *Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'* is de publicatie in *ABC: Beiträge zum Bauen*³.

De tekst is een vertaling door een ander van *De schilderkunst en haar praktische 'realiseering'*, waar Mondriaan zijn toestemming voor heeft gegeven en de kopij heeft geleverd. Maar omdat het originele manuscript ontbreekt, beschouwen we de tekst daarom als 'geautoriseerd, maar met twijfel over de redactie.'

We achten een publicatie als voltooid.

Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung' vormt een zogenoemde dubbele presentatie met [033] *De schilderkunst en haar praktische 'realiseering'*.

Basistekst en leestekst

De basis voor de leestekst in de publicatie van *Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'*.

Titel

Boven de tekst staat: 'Piet Mondrian, Paris: Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'.' Deze titel is geen titel van Mondriaan, maar van de vertaler. De titel van de leestekst wordt: [*Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'*].

Datering en ondertekening

De tekst is niet gedateerd. De datering van de leestekst is de datering van de publicatie: 1926. Niet duidelijk is in welke maand van 1926 het tweede nummer van de tweede serie van *ABC: Beiträge zum Bauen* is uitgekomen. De facsimileuitgave⁴ vermeldt: No. 1 (1924) - No. 6 (1925); Ser. 2, No. 1 (1926) - No. 4 (1927/28). Het 'Kommentar' vermeldt bij 1926: Heft 1, Heft 2 en Heft 3. Hieruit concluderen we dat nummer 2 van serie 2 mogelijk 'medio 1926' is uitgebracht..

Ontstaan en publicatie

De aanleiding voor de tekst [*Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'*] is waarschijnlijk een bezoek van de Zwitser Hannes Meyer⁵ of de Nederlander Mart Stam⁶ aan Mondriaan in Parijs. Beide zijn redacteuren van het tijdschrift *ABC: Beiträge zum Bauen*. Het atelierbezoek van Hannes Meyer heeft eind oktober of begin november plaatsgevonden, want op 10 november 1925 zegt Mondriaan in een brief aan Bob Oud⁷: 'Hannes Meijer is bij me geweest en hoewel hij juist ongelegen kwam heb ik een paar uur met hem gepraat. Wat ik vooral in hem waardeer is dat hij de fond der dingen ziet en niet alleen uiterlijke

¹ *De 8 en Opbouw*, no.8 (15 april 1938): 73.

² *ABC: Beiträge zum Bauen*, serie 2 no. 2 (1926): 5.

³ *ABC: Beiträge zum Bauen*, Basel (Zwitserland). Een tijdschrift over constructivistische architectuur; tussen 1924 en 1918 zijn 10 nummers verschenen.

⁴ Fotomechanische herdruk van de oorspronkelijke uitgaven: Thalwil bei Zürich, 1924-1928. Uitgever: Afd. Bouwkunde, Technische Hogeschool. Delft, 1969.

⁵ Hannes Meyer (1889-1954), Zwitsers architect; Bauhaus directeur van 1928 tot 1930.

⁶ Mart Stam (1899-1954), Nederlands architect.

⁷ J.J.P. (Bob) Oud (1890-1963), Nederlands architect. Vindplaats brieven aan Oud: RKD-MCP – 63.

modern is. Hij had in *Manomètre*⁸ iets van me gelezen en jouw naar me gevraagd, heh? Ik was blij met hem kennis gemaakt te hebben [...]. Mart Stam is in december 1925 bij Mondriaan op bezoek geweest⁹.

In een volgende bericht aan Oud (16 december 1925): 'H. Meyer gaat in diens A.B.C. schrijven over de nieuwe schilderkunst of ten minste photos tonen.' Inderdaad verschijnt een artikel onder de titel: 'Piet Mondrian, Paris: Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'' in het tijdschrift *ABC: Beiträge zum Bauen*. Het tijdschrift was de spreekbuis van de architectengroep 'ABC: International Constructivist Architecture'. De groep was opgericht in 1924 te Basel en architecten uit diverse landen behoorden er toe, onder anderen: Mart Stam (Nederland), El Lissitzky (Sovjet Unie), en de Zwitserse architecten Hans Schmidt, Hannes Meyer, Hans Wittwer, Emil Roth, Werner Moser.

Het tijdschrift *ABC* stond onder redactie van Stam, Schmidt en Lissitzky; het nummer met het artikel van Mondriaan stond onder redactie van Hannes Meyer.

Mondriaan zegt nergens in zijn brieven iets over het insturen van een tekst naar *ABC*. Mogelijk is het artikel in *ABC* door tussenkomst van Mart Stam¹⁰ tot stand gekomen. Stam was immers ook redacteur van *ABC*. Uit een briefkaart van Mondriaan aan Oud (16 december 1925) blijkt inderdaad dat Mondriaan en Stam elkaar ontmoet hebben: 'Ik was er met Mart Stam die heel sympathiek is.' We vermoeden dat Mondriaan een Nederlandse tekst aan Stam heeft gegeven die hij in het Duits heeft vertaald voor publicatie in het *ABC*. Mondriaan schreef niet in het Duits. Waarschijnlijk heeft Mondriaan een tekst in het Nederlands aan Stam gegeven, die hij in het Duits heeft vertaald¹¹. Later (1938) heeft Stam - toen hij redacteur was van *De 8 en Opbouw* - Mondriaans tekst opnieuw gebruikt en in het Nederlands publiceerd: [*De schilderkunst en haar praktische 'realisering'*].

Afbeeldingen

Bij Mondriaans tekst zijn twee afbeeldingen van zijn schilderijen geplaatst. Bij de bovenste afbeelding (B161) staat: 'P. Mondrian. Ölbild 1925.' Bij de onderste afbeelding (B165) staat: 'P. Mondrian. Ölbild 1926.'

Reacties van tijdgenoten

Er zijn geen reacties van tijdgenoten bekend.

Sleutelwoorden

Met een aantal in het Nederlands vertaalde kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in [*Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'*] besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaan-woorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het 'Sleutelwoordenregister'¹². De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: *directe beelding van schoonheid, surrogaat, zuiver beeldende, zuivere verhouding.*

Overige opmerkingen

In *Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'* gebruikt Mondriaan het begrip 'positiven und negativen Farbenflächen'. Deze term komen we alleen in deze tekst tegen. In alle andere teksten gebruikt Mondriaan de aanduiding 'kleur'/'niet-kleur'¹³. Ook in de Nederlandse versie van *Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'* (*De schilderkunst en haar praktische 'realisering'*) komt de term niet voor.

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

[*Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'*] zal Mondriaan oorspronkelijk in het Nederlands hebben geschreven: *De schilderkunst en haar praktische 'realisering'*. De laatste tekst is gedateerd 'december 1925'. Volgens de Catalogue Raisonné heeft Mondriaan in 1925 vijftien schilderijen vervaardigd: B152-B166¹⁴. Hij zal tijdens de periode van het schrijven aan *Die Malerei und ihre praktische 'Realisierung'* met één of meer van deze schilderijen bezig zijn geweest.

⁸ 029 *Les arts et la beauté de notre ambiance tangible* in *Manomètre*, augustus 1924.

⁹ Zie tekst 033.

¹⁰ Zie tekst 033.

¹¹ In het archief van Mart Stam (Nederlands Architectuur Instituut, Rotterdam) is geen manuscript van Mondriaan gevonden.

¹² Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.

¹³ Onder 'kleur' verstaat Mondriaan: rood, geel, blauw; onder 'niet-kleur' verstaat hij: wit, zwart, grijs.

¹⁴ CRII: 310, B161; CRII: 319, B165.